

اهمیت وجود مشاور و اتاق مشاور در دبستان

محمد قلمکاریان ۱ و آزاده صیدالی ۲

۱ عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور اصفهان

۲ دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه، دانشگاه پیام نور اصفهان

چکیده

امر راهنمایی و مشاوره در هر نظام آموزشی یک ضرورت آموزشی، تاریخی و اجتماعی است. برای به کارگیری علایق و استعداد های دانش آموزان و به منظور ایجاد ارتباط مطلوب با محیط، حل مسائل و مشکلات عاطفی و روانی دانش آموزان وجود برنامه های راهنمایی و مشاوره به صورت منظم در نظام آموزش و پرورش ضروری است. در حقیقت، مشاوران پرچم داران فراهم کردن شرایطی هستند که بتوانند با آوردن انرژی مثبت فضای مدرسه، خانه و اجتماع را که بی ارتباط با هم نیستند شاداب نگه دارند و از آسیب های فردی و اجتماعی جلوگیری کنند. اصلی ترین سازمان مسئول تربیت نسل آینده، آموزش و پرورش هر کشور است که این حرکت از دوره ی ابتدایی آغاز می شود و در واقع اساس و پایه انسان سازی در این دوره نهاده می شود. بنابراین با توجه به ناآگاهی معلمان، والدین از مراحل رشد کودک، بی توجهی آنان به تفاوت های فردی دانش آموزان، وجود مسائل و مشکلات خانوادگی، عرضه ی خدمات مشاور و وجود اتاق مشاوره را در دوره ی ابتدایی ضروری می سازد.

واژگان کلیدی: مشاور - اتاق مشاوره - دوره ی ابتدایی

۱- مقدمه

زمینه مشاوره ریشه در جنبش راهنمایی در اوایل دهه ۱۹۰۰ دارد (گلدینگ، ۲۰۱۳). تاکید اولیه بر هدایت افراد برای انتخاب در دنیای کار و رسیدگی به نگرانی های مربوط به اثرات نامطلوب انقلاب صنعتی بر بازار کار بود (اوبری ۱۹۷۷). اولین «مشاوران» مدرسه عمدتاً معلمان و مدیران بودند. آموزش مشاوران در دانشگاه هاروارد در سال ۱۹۱۱ آغاز شد و بر هدایت حرفه ای تأکید داشت. استانداردهای و حرفه ای سازی آموزش تا دهه ۱۹۶۰ پدیدار نشد (گلدینگ ۲۰۱۳). در اواخر دهه ۱۹۲۰ تا ۱۹۳۰، جنبشی برای افزایش تعداد مشاوران و گسترش نقش مشاور فراتر از مشاوره شغلی به راهبردهای کمکی برای مشکلات عاطفی، تا حدی در پاسخ به یک جنبش بهداشت روانی که در جنگ جهانی دوم شتاب گرفت، وجود داشت (گلدینگ، ۲۰۱۳).

افزایش روزافزون بیماری های روانی کودکان و نوجوانان یکی از چالش های اساسی جامعه است. مشاوران مدرسه به عنوان بازیگران کلیدی در زمینه پیشگیری و ارتقای سلامت عاطفی و روانی دانش آموزان کار می کنند. کودکان حق دارند بزرگ شوند و احساس امنیت کنند، اعتماد به نفس بیشتری کسب کنند و شرایطی را دریافت کنند که دستیابی به اهداف آن ها در مدرسه را تسهیل کند (سوارد^۳ ۲۰۲۰). مشاوران مدرسه مسئول طراحی، اجرا، مدیریت و ارزیابی برنامه مشاوره مدرسه خود هستند تا اطمینان حاصل کنند که دانش آموزان از نظر اجتماعی، عاطفی و تحصیلی شکوفا می شوند. مشاوران مدرسه وظیفه دارند در رویکرد خود برای برآوردن نیازهای دانش آموزان به سودمندترین روش ها خلاق باشند (کوری، ۲۰۲۲). راهنمایی و مشاوره خدمتی است که همه انسانها در یک مقطع از زندگی خود به آن نیاز دارند. هیچ انسانی وجود ندارد که در یک مقطع زمانی مشکلی نداشته باشد. هنگامی که مشکلی پیش می آید، فرد به دنبال راه حل، پیشنهاد یا حتی نظرات دیگران در مورد مشکل می گردد. به هر طریقی، فرد به دنبال خدمات راهنمایی و مشاوره است (جاکوب^۵، ۲۰۲۱). امر مشاوره در هر سیستم آموزشی یک ضرورت تاریخی، اجتماعی و آموزشی است. برای به کارگیری استعداد و علایق دانش آموزان و جهت ایجاد ارتباط مطلوب با محیط، راهنمایی شغلی، انتخاب رشته مناسب تحصیلی و حل مسائل و مشکلات عاطفی و روانی دانش آموزان وجود برنامه های راهنمایی و مشاوره به صورت سازمان مند و منظم در نظام آموزش و پرورش ضروری است. عدم آگاهی معلمان و والدین از مراحل رشد کودک، بی توجهی آنان به تفاوت های فردی، انتظارات خارج از توان کودکان در حین تحصیل، وجود اضطراب و از هم پاشیدگی در خانواده عرضه ی خدمات مشاوره و راهنمایی را در دوره دبستان ضروری می سازد (قاسمی، ۱۳۹۵). بیشتر نظریه پردازان، در خصوص نحوه ی آرایش اتاق مشاوره، اتفاق نظر دارند و بر سادگی و آراستگی آن تاکید کرده اند، برای مثال: "اتاق مشاوره باید ساده باشد تا مایه ی پرت شدن حواس نشود (شفیع آبادی، ۱۳۷۵). تحقق اهداف آموزش و پرورش و ارضای نیازهای کودکان به طور مناسب، مشاوره ی کودکان در دوره ی ابتدایی را ضرورت می بخشد. نیازهای کودکان از جمله نیازهای جسمانی، نیاز به ایمنی، نیاز به محبت و احساس تعلق، نیاز به ارزشمندی و اعتماد به نفس و نیاز به خودشکوفایی، از طریق اجرای برنامه ی مشاوره به طور مناسب تر تامین می شود. کلاس درس دوره ی ابتدایی اولین مکان رسمی است که معلم با کودکان رو در رو می شود تا آن ها را بر اساس اهداف برگرفته از فلسفه حاکم بر جامعه و نیازهای خود فراگیران و نظریات اندیشمندان تعلیم و تربیت، برای زندگی آینده آماده نماید. لذا در این مقاله به بررسی اهمیت و ضرورت مشاوره و اتاق مشاور در دوره ی ابتدایی پرداخته می شود (پورموسوی، ۱۳۹۴).

1. Gladding

2. Aubrey

3. Swärd

4. Curry

5. Jacob

تعاریف مشاوره:

مشاوره را صاحب نظران از دیدگاه های مختلف نگریده اند. این اختلاف تنها ناشی از عقیده و پیروی از یکی از مکاتب فلسفی این دانش نیست، بلکه از تغییرات و دگرگونی های تاریخی که همزمان با تحولات جامعه بر آن عارض شده نیز متأثر است. مشاوره، یک جریان یادگیری است که از طریق رابطه بین دو نفر صورت می گیرد. در این رابطه، مشاور با داشتن مهارت ها و صلاحیت های علمی و حرفه ای، می کوشد تا با روش های منطبق بر نیازمندی های مراجع، او را یاری کند تا خود را بیشتر بشناسد و بینشی را که به این طریق درباره ی خویش کسب می کند در زمینه ی هدف های معین که آن ها را به صورت واقع بینانه ای درک کرده، به طور موثری مورد استفاده قرار دهد و در نتیجه، به فردی خلاق تر و شادمان تر در جامعه ی خود تبدیل شود (شریفی، ۱۹۹۶).

آدبوکولا راهنمایی و مشاوره را فرآیندی می داند که به افراد کمک می کند تا پتانسیل های آموزشی، شغلی و روانی خود را کشف و توسعه دهند و در نتیجه به سطح اختیاری شادی شخصی و سودمندی اجتماعی دست یابند (آدبوکولا، ۲۰۱۵).
اگانباید، دادا و اوی اومی عقیده داشتند که راهنمایی شامل رویه و فرآیندهایی است که برای دستیابی به آموزش خاص و اهداف شخصی سازماندهی شده اند (اگانباید، دادا و اوی اومی، ۲۰۱۳).

سی. گیلبرت رن:^۳ "مشاوره رابطه ای است پویا و هدفمند که بر اساس مشارکت مشاور و مراجع، و با روش های منطبق بر نیازهای مراجع انجام می گیرد. در این رابطه، توجه به خودشناسی و تصمیم گیری از طرف خود مراجع، مورد تاکید است" (گیبسون، رابرت، ماریان و میشل، ۱۹۹۵).

مک دانیل:^۴ "مشاوره یک سری تماس های مستقیم با مراجع است که هدف آن ها، ارائه ی کمک برای سازش دادن موثرتر مراجع با خود و محیطش است" (نوابی نژاد، ۲۰۰۴).

اهداف بنیادی مشاور مدرسه:

به طور کلی این هدف ها در درمان تمام دانش آموزان کاربرد دارد و دربرگیرنده ی موارد زیر است:

- کمک به دانش آموز برای اینکه با موضوعات عاطفی دردناک خویش مواجه شود.
  - کمک به دانش آموز برای اینکه به سطحی از هماهنگی بین افکار، احساسات و رفتارهایش دست یابد.
  - کمک به دانش آموز برای اینکه احساس مطلوبی نسبت به خود داشته باشد.
  - کمک به دانش آموز برای اینکه محدودیت ها و توانایی های خود را بپذیرد و احساس مثبتی نسبت به آن ها داشته باشد.
  - کمک به دانش آموز برای تغییر رفتارهایی که نتایج نامطلوبی در پی دارد.
  - کمک به دانش آموز برای داشتن عملکردی موثر و سازگارانه با محیط بیرون.
  - و سرانجام کمک به دانش آموز برای به دست آوردن فرصت های بیشتری در مسیر تحول خویش (شیبانی، ۱۳۸۷)
۱. مطالعه و بررسی وضعیت دانش آموزان با استفاده از عملکرد تحصیلی و پرونده تحصیلی آنان و ارتباط با سایر عوامل آموزش و پرورشی مدرسه.
  ۲. انجام مصاحبه ی مشاوره ای با دانش آموزان و خانواده های آنان.
  ۳. مطالعه وضعیت رفتاری دانش آموزان و هنر جویان از طریق ارتباط با والدین.

1. Adebukola

2. Ogunboyede, Dada & Oyewusi

3. C. Gilbert Wren

4. Gibson, Robert, Marian & Michelle

5. McDaniel

۴. اقدام پژوهی در زمینه نیازها و مشکلات و اختلالات روانی - رفتاری و طرح ریزی تحصیلی - شغلی دانش آموزان و هنر جوان و استفاده از نتایج آن‌ها در امور بهداشت روان.

۵. ارزیابی فضای روانی، اجتماعی واحد آموزشی مربوطه و ارائه راهکارهای علمی و کاربردی.

۶. شناسایی دانش آموزانی که به طور ویژه نیازمند مشاوره و راهنمایی هستند (ایزدی، ۱۳۹۳)

خصوصیات مشاوران:

اتحادیه تعلیم و تربیت و سرپرستی مشاوران، خصوصیات ذیل را برای مشاوران قلمداد کرده و الزم می‌داند:

۱. تعهد در برابر ارزشهای انسانی ۲. آگاهی از دنیا ۳. داشتن فکری باز ۴. شناخت خود ۵. تعهد حرفه‌ای
راهنمایی و مشاوره در نظام آموزش و پرورش دونقش را ایفا می‌کند ۱. کمک به فرد فرد دانش آموزان به منظور سازگاری با محیط، حل مسائل ومشکلات شخصی، بروز وظهور استعدادها و رشد وتکامل آنان ۲. کمک به دانش آموزان درانتخاب مناسبترین راه از نظر رشته های تحصیلی وانتخاب مناسب شغلی وبرنامه ریزی وآمادگی برای زندگی ۳. ارائه خدمات راهنمایی اعم از:

- خدمات اطلاعاتی: منظور از این خدمت عرضه ی اطلاعات نظام یافته ای است تا دانش آموزان بتوانند آگاهی کافی نسبت به برنامه های درسی،رشته های تحصیلی،مقررات وآیین نامه های امتحانی، امکانات آموزشی،حرفه ای وشغلی بدست آورند. تا از روی بصیرت راههای مناسب را انتخاب کنند. عرضه ی اطلاعات لازم درزمینه ی روشهای صحیح مطالعه ویادگیری دروس درمدرسه، اهمیت وارزش علم آموزی، اهداف وانگیزه های تحصیلی، آداب وروشهای برخورد انسانی درمحیط مدرسه، انواع مسائل مشترک دانش آموزان وچگونگی برخورد با مسائل وشيوه های تقویت اراده وراههای خودسازی درمدارس بسیار بجا وضروری خواهد بود.

- خدمات مشاوره ای: هدف از این خدمت درمدارس برقراری ارتباطی اساسی بین دانش آموزان و مشاوران است خدمات مشاوره ای، خودشناسی دانش آموزان راتسهیل می کند ودانش آموزان رایاری می دهد تا ازطریق ترکیب وتطبیق اطلاعات مربوط به خود ومحیط، مشکلات خودرا باز یابند وحل کنند وبه تصمیم گیری مناسب بپردازند. این امر مستلزم وجود مشاورانی است که برای این مهم تربیت وآماده شده اند تا دانش آموزان را درحل مشکلات واتخاذ تصمیم های معقول ومناسب یاری دهند. مشاوران، رکن اصلی ویایه اساسی برنامه ی راهنمایی هستند. افرادی که براساس دانشهای نظری وتجارب علمی،صلاحیتهای همه جانبه را برای کمک به دانش آموزان ورفع مشکلات متعدد ومتنوع آنان باید داشته باشند. مشاوران مدارس باید علاقه مند به دانش آموزان وآگاه به مراحل رشد وتربیت آنان، واقف به اصول ومبانی روانشناسی، تعلیم وتربیت وجامعه شناسی وقادربه بهره مندی ازاصول وفنون راهنمایی و مشاوره ودارای تجربه کاری باشند. مجموعه ی تلاش وكوششهایی که به شناخت استعدادها ورجبتهای دانش آموزان منجر می شود یا آنان را درانتخاب رشته های تحصیلی ویا شغلی ورفع مشکلات شخصی وسازشی یاری می دهد جزو وظایف مشاوران به حساب می آید. (شفیع آبادی، ۱۳۷۱).

اهمیت و ضرورت مشاوره در مدارس ابتدایی

تعلیم و تربیت زمانی اثربخش است که بر شناخت دانش آموزان ونیازمندیهای فردی واجتماعی انسان مبتنی باشد. هر فرد بنا بر ویژگی ذاتی وآموخته های محیطی متمایز از دیگران، دارای ویژگیهای جسمانی، روانی، روانشناختی، رفتاری و اخلاقی خاص خود است و باید به عنوان یک فرد واحد در نظر گرفته شود. بی توجهی به تغییرات طبیعی کودکان در طول زمان رشد وعوامل محیطی تهدیدکننده سلامت جسمی و روانی، اجتماعی و ذهنی کودکان نیاز به راهنمایی و مشاوره را روزه روز محسوس تر می کند. مدرسه ی ابتدایی نیرویی قوی برای جامعه پذیری کودک است و کودکان ملزم به سازگاری با دنیای مدرسه ونیز آموزش انتظارات اجتماعی هستند و ناتوانی در درک انتظارات اجتماعی ومهارتهای سازگاری منجر به شکست در یادگیری وفقدان

یادگیری منجر به مشکلات رفتاری خواهد شد. در حال حاضر فرض بر این است که کودکان دارای مشکلات شدید آموزشی در مدارس استثنایی جای دارند. با این وجود نباید فراموش کرد که مشکلات و نشانه های رفتاری و آموزشی با درجات خفیف تر در مدارس عادی دارای فراوانی و پایداری قابل توجهی است. دانش آموزانی هم هستند که برحسب مشکلاتی که دارند واجد جایگزینی در مدارس استثنایی نیستند اما در مدارس عادی نیز نیاز به مراقبت و خدمات بیشتری دارند. بحرانهای طبیعی در دوران زندگی و کمبود راهنمایی و مشاوره عوارض و عواقب جبران ناپذیری برای فرد و جامعه دارد. ناآگاهی معلمان، پدران و مادران از مراحل رشد کودک، بی توجهی آنان به تفاوت های فردی، انتظارات خارج از توان کودکان در حین تحصیل، وجود اضطراب ها و گسیختگی در خانواده عرضه ی خدمات مشاور و راهنمایی را در دوره ی ابتدایی ضروری می سازد. عرضه ی خدمات راهنمایی و مشاوره باعث می شود علاوه بر رفع مشکلات و مسائل تحصیلی، سازگاری و سلامت روانی آنان نیز تأمین شود تا در زمینه های خود خودشناسی، مسئولیت پذیری، تصمیم گیری منطقی، برقراری ارتباط متناسب با دیگران، شناخت امکانات محیط و توانایی های خود و کسب مهارت های لازم برای زندگی خود پیشرفت کند (قورچیان، پناهی ۱۳۸۳).

ادبوکالا مشاهده کرد که برخی از دانش آموزان از خانه های درهم شکسته، خانواده چندمسر، والدین مجرد و همه اینها می آیند. برخی از آنها با توجه به پیشینه ای که دارند باور نادرستی نسبت به زندگی دارند، اما با راهنمایی و مشاوره به این گونه دانش آموزان کمک می شود تا خود را با سبک زندگی عادی وفق دهند. نیاز به شکار کودکان تیزهوش در جامعه با هدف کمک به شکوفایی کامل استعدادهایشان وجود دارد. این کار فقط از طریق راهبردهای مشاوره امکان پذیر است (ادبوکالا، ۲۰۱۵).

مهم ترین عوامل ضرورت مشاوره در مدارس ابتدایی

۱. توجه به اصالت کودک در آموزش و پرورش وی
۲. وجود تفاوت های فردی در دانش آموزان و ضرورت شناخت و توجه به این تفاوت ها
۳. وجود استعدادهای عمومی و اختصاصی در دانش آموزان و ضرورت شناخت و پرورش آنها
۴. وجود مسائل و مشکلات جسمانی، عاطفی، اجتماعی، رفتاری، تحصیلی و خانوادگی در دانش آموزان
۵. انجام مصاحبه ی مشاوره ای با دانش آموزان و خانواده های آنان
۶. اقدام پژوهی در زمینه نیاز ها و مشکلات و اختلالات روانی- رفتاری و طرح ریزی تحصیلی - شغلی دانش آموزان و هنر جویان و استفاده از نتایج آن ها در امور بهداشت روان
۷. شناسایی دانش آموزانی که به طور ویژه نیازمند مشاوره و راهنمایی هستند
۸. تقویت و سازماندهی تشکل دانش آموزی همیار مشاور در قالب برنامه ی مدون و ارسالی از سوی ستاد (ایزدی، ۱۳۹۴).

تهدیدها و ضعف های مشاوره در مدارس ابتدایی

۱. به کارگیری نیروهای غیرمتخصص به دلیل کمبود نیرو و بودجه: ممکن است اجرای این طرح در سطح کشوری ضروری تشخیص داده شود اما بنا به دلایلی همچون نبودن ردیف استخدامی یا کمبود بودجه ممکن است از نیروهای موجود در سیستم استفاده شود. با توجه به اینکه مشاوره امری تخصصی است ممکن است استفاده از نیروهای غیر متخصص نتیجه ی معکوس داشته باشد.
۲. محدودیت زمان: در حال حاضر نیروهای مشاور تنها در مقطع متوسطه مشغول به کارند و به علت مشکلات بسیار زیاد نوجوانان و وظایف متعدد مشاوران، معمولا آن ها زمان کافی برای تأمل و تعمق در مشکلات دانش آموزان را ندارند و نمی توانند پاسخگوی تمامی دانش آموزان باشند در چنین شرایطی که معمولا در همه ی مدارس ایجاد می شود، مشاور توان رسیدگی به مسائل همه ی دانش آموزان را ندارد بنابراین، در صورتی که همین میزان زمان برای مدارس ابتدایی در نظر گرفته شود مشاوران دوره ی ابتدایی نیز قادر به جوابگویی به همه ی مراجعان خود نخواهند بود.

۳. کمبود فضا و امکانات متناسب با نقش مشاور در مدرسه: یکی از نکات بسیار مهم و کلیدی در موضوع مشاوره، بحث رازداری و محرمانه بودن اسرار دانش آموزان است. در مدارس متوسطه بارها دیده شده است که دانش آموزان با وجود داشتن مشکلات بسیار حاد به دلیل اینکه مشاور اتاق جداگانه نداشته یا اتاق او با مدیر و معاون یکی بوده است، حاضر به مشاوره ی فردی نشده اند. و تنها به نامه نگاری اکتفا کرده اند. زمانی که درباره ی حضور مشاوران در مدارس ابتدایی صحبت می شود، یکی از سوال ها و تهدیدها این است که مشاور در کجا مستقر خواهد شد (نقوی، ۱۳۹۰).

خصوصیات اتاق مشاوره:

نوع وسایل و تزئین اتاق مشاوره، شخصیت و دیدگاه فرد مشاور را به حرفه ی مشاوره منعکس می کند البته لازم نیست اتاق همه ی مشاوران، مانند هم باشد بلکه می تواند بسته به سلیقه ی هر کدام، از آرایش متفاوتی برخوردار باشد. آن چه مهم است، سادگی و پرهیز از تجملات غیر ضروری است. در انتخاب تجهیزات و وسایل اتاق مشاوره، باید از رنگ های ملایم و زنده استفاده کرد. نحوه ی چینش وسایل نیز باید به گونه ای باشد که مراجع هنگام ورود، بلافاصله با میز کار مواجه نشود. در صورت امکان بهتر است در اتاق مشاوره، از تجهیزات اداری، مانند فایل و کمد، استفاده نکند. چنانچه مقدر نباشد، پیشنهاد می شود که فضای اتاق، به دو بخش "اداری" و "مشاوره ای" تقسیم شود. استفاده ی به جا از تابلوهای نقاشی و عکس، یا جملات امیدبخش که باخطی زیبا نگاشته شده اند، به آراستگی اتاق مشاور کمک می کنند. اما باید به گونه ای نصب شوند که موجب پرت شدن حواس مراجع نشوند (حسینیان، ۱۳۷۴).

پیشنهادها و نتیجه گیری:

مشاوره و راهنمایی یکی از اساسی ترین و مهم ترین بخش های نظام آموزش و پرورش کشور ما است. خدمات مشاوره و راهنمایی باید به عنوان اصل مهم در برنامه ی مدرسه پذیرفته شود. دوران کودکی و نوجوانی از دوره های حساس زندگی هستند که به اعتقاد بسیاری از روانشناسان پایه های اصلی و اساسی شخصیت در این دوران شکل گرفته و با توجه به اینکه کودکان آینده سازان جامعه هستند توجه به رشد همه جانبه ی آن ها و تلاش و کوشش جهت رفع مشکلات ویژه ی این دوران موضوعی حیاتی است. با این وجود هنوز جای نیروهای متخصص با سمت مشاوره در مدارس ابتدایی خالی است و برخی از کودکان با مشکلات بیشمار خود دست و پنجه نرم می کنند و به همراه مشکلات حل نشده به دوره ی دبیرستان وارد می شوند و به مشاور مراجعه می کنند و مشکلاتشان به قدری عمیق شده است که گاه قابل درمان نیست. برای کمک به حل مشکلات دانش آموزان در دوره ی ابتدایی وجود مشاور به صورت مستمر در این مدارس و اختصاص دادن مکانی مجزا جهت مراجعه ی دانش آموزان به مشاور ضروری به نظر می رسد؛ زیرا مشاور با ایجاد روابط عاطفی پایدار می تواند کودکان و نوجوانان را جهت ورود به مقاطع مختلف آماده سازد و شیوه ی برخورد با مشکلات عاطفی، آموزشی، خانوادگی را به آن ها بیاموزد و لازم است مدیران، معلمان و والدین نیز با مشاوران همکاری لازم داشته باشند تا به اهداف اصلی مشاوره و راهنمایی در مدارس دست یابیم.

منابع:

۱. قاسمی، مصطفی. (۱۳۹۵). ضرورت مشاوره و راهنمایی در سطوح مختلف تحصیلی دانش آموزان و ارایه راهکارهایی جهت ارتقا برنامه های مشاوره و راهنمایی، دومین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی ایران، قم.
۲. شفیق آبادی، عبدالله. (۱۳۷۱). فنون و روش های مشاوره، نشر ترمه، تهران.
۳. گلدارد، دیوید. (۱۳۷۴). مفاهیم بنیادی... در مشاوره ی فردی، ترجمه ی سیمین حسینیان، نشر دیدار، تهران.
۴. پورموسوی، سیدیعقوب. (۱۳۹۴). بررسی ضرورت، اهمیت و راهبردهای راهنمایی و مشاوره در کلاس های چندپایه، دومین کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی، مشهد.

5. شریفی حسن پاشا. (۱۹۹۶) اصول و روشهای راهنمایی و مشاوره، تهران انتشارات رشد.
  6. گیبسون رابرت و ماریان، میشل (۱۹۹۵). مبانی مشاوره و راهنمایی مترجم دکتر باقر ثنایی و همکاران، تهران، انتشارات بعثت.
  7. نوابی نژاد، شکوه. (۲۰۰۴). نظریه های مشاوره و روان درمانی گروهی، تهران، انتشارات سمت.
  8. شیبانی، شهناز. (۱۳۸۷). مهارت های مشاوره: هدف های مشاوره در مدرسه، مجله ی رشد مشاور مدرسه، شماره ۱۳، پاییز ۱۳۸۷، صص ۳۰-۳۳.
  9. ایزدی، علی اصغر. (۱۳۹۳). تشکیلات راهنمایی و مشاوره در وزارت آموزش و پرورش. مجله ی رشد مشاور مدرسه، دوره ی نهم، شماره ی ۴، تابستان ۱۳۹۳، صص ۴-۶.
  10. قورچیان نادرقلی، پناهی حبیب. طراحی مدل مناسب برای نظام راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش ایران، فصلنامه ی تعلیم و تربیت، شماره ی ۷۹، ۱۳۸۳.
  11. ایزدی، علی اصغر. (۱۳۹۴). خدمات راهنمایی و مشاوره در مدارس، مجله ی رشد مشاور مدرسه، شماره ی ۴۰، تابستان ۱۳۹۴، صص ۴۰-۴۱.
  12. نقوی، اعظم؛ شاه مرادی، غلام رضا و جعفر علی، مریم. (۱۳۹۰). فرصت یا تهدید چند و چون گسترش راهنمایی و مشاوره در دوره ی عمومی، مجله ی رشد مشاور مدرسه، شماره ی ۲۴، تابستان ۱۳۹۰، صص ۲۹-۲۴.
  13. گلدارد، دیوید. (۱۳۷۴). مفاهیم بنیادی در مشاوره ی فردی، ترجمه ی سیمین حسینیان، نشر دیدار، تهران.
- Gladding, Samuel T. 2013. *Historical and Professional Foundations of Counseling*. 7th ed. Boston, MA: Pearson
- Aubrey, Roger F. 1977. "Historical Development of Guidance and Counseling and Implications for the Future." *Personnel & Guidance Journal* 55(6):288
- Swärd, S. 2020. *Barnkonventionen i praktisk tillämpning inom förskolan och skolan (Andra upplagan)*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Curry-Catanese, L. T. (2022). The Elephant in the Room: Using AAI in a School Counseling Program. In *Best Practices for Trauma-Informed School Counseling* (pp. 259-278). IGI Global.
- Jacob, O. N., & Owobamigbe, K. D. (2021). Guidance & Counseling Services in Nigerian Public Primary Schools: Challenges and the Way forward. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 2(8), 29-37.
- Adebukola, F. H. (2015). Challenges Militating Against Guidance and Counselling Services in Nigerian Primary Schools: the Way Forward. *Journal of Qualitative Education*, Volume 11 No.
- Ogunboyede, M.O, Dada, M. F. & Oyewusi, C. F. (2013). Factors militating against policy and implementation of school guidance program in Nigeria. *Journal of education innovation and practice*. 1(2), 206-213.